

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuirra, 081 544 89 11, redacziun@fmr.ch

In retg ch'ha pers il sentiment per il temp

Ils 23 uffants da la 2. classa da Surses han preschentà in musical – il medem sco er avant 15 onns. **Pagina 9**

La scena da drogas daventa pli aggressiva

Cuirra ha dapli criminalitad da drogas. Ella vul calmar la situaziun cun in local da consumaziun. **Pagina 2**

FMR FUNDAZIUN
MEDIAS
RUMANTSCHAS

südostschweiz

SURSELVA

Pasturs han dau adia senza dar adia

La signuna, il zezen ed il pastur che havevan supriu igl 1. da zercladur lur plazzas sco pasturs sin l'Alp Nova, ina alp da dretgs sur Lumbrein e Vignogn, ein svani d'in mument sin l'auter senza prender cumiau dils responsabels dall'alp. Ils purs cargonts ein consterni, perquei ch'els han tochen il davos di susteniu ils pasturs sill'alp. Ils sis purs che cargan sill'Alp Nova sestentan ussa cun inserats en las medias digitalas da survegnir nova fumeglia. Quei beinsavend che la fiera da personal d'alp ei fetg schetga e ch'ei dat pliras alps ch'ei aunc alla tscherca da personal. (fmr/mg) **Pagina 5**

ENGIADINA

125 ons per plattas e s-chodamaints

Jachen (a schnestra) e Dumeng Giston davant il stabilimaint da lur firma ad Ardez. FOTO NICOLÒ BASS

Quist on festagia la firma Giston ad Ardez e Samedan il giubileum da 125 ons. Quella jada d'eira tuornà Jachen Giston sco capo-montör davo 15 ons in Italia ed ha cumanzà a lavurar in patria. Cun üna buscha plaina d'esperienza e bunas ideas – chi sun gnüdas dal rest patentadas – ha'l cumanzà a fabricar s-chodamaints e las plattas da chadafò cuntshaintas da Giston. Üna da quellas ha dafatta surgni da l'on 1913 üna medaglia d'or a l'exposiziun da mansteranza a Cuira. La via da success füss statta parda, schi nu füssan gnüdas tanteraint duos guerras mundialas. Hoz maina Jachen Giston la firma in terza generaziun. La quarta generaziun, cun seis figl Dumeng Giston, es pront per surtour las mastrinas. La firma giubilara es ün exaimpel per ils svilups e las sfidas da l'ultim tschientiner per ün affar engiadinais, tanter emigraziun, famiglia, conjunctur'ota e svilup illa branscha. (pl/nba) **Pagina 11**

SURSELVA

Lars Caduff ei caposettagols dalla 3. ligia

Els 22 giugs dil campinadi dalla 3. ligia che Schluein Glion ha dau la stagiun passada ha igl attaccader Lars Caduff sittau 30 gols. En media ei quei in bien ton dapli ch'in gol per giug. Cun quella raccolta eis el staus per la fin dalla stagiun sigl'emprem rang dalla gliesta dils settagols dalla 3. ligia dall'entira Svizra orientala. Igl ei l'emprema ga ch'il giugadur da ballapei da Falera gudogna quella concorrenza. Naturalmein ch'auters clubs cun equipas en ligias pli aultas ein vegni attents sin Lars Caduff: «Il davos temps hai jeu giu damondas d'engaschament d'equipas dalla 1. e la 2. ligia. Jeu sun denton sedecidius da restar tier Schluein Glion.» La finamira dalla stagiun vegnenta da Schluein Glion ei il return ella 2. ligia regiunala. (fmr/hh) **Pagina 7**

Tants cunfinaris sco anc mai

Igl è in record – passa 10 000 personas penduleschan en il Grischun a la lavur. La mesadad ha ina plazza en l'Engiadin'Ota. Cunzunt la gastronomia e hotellaria è dependenta da cunfinarias e cunfinaris da l'Italia. E lezs san bun grà da las pajas svizras.

CLAUDIA CADRUVI/FMR

Primo Semadeni ha 17 collavuratur e collavuraturas. 14 vegnan mintga di si da l'Italia – da la Vuclina, da la Val Chiavenna u da la regiun enturn Sondrio. Las pajas minimalas en la gastronomia sajan bunamain 4000 francs il mais, di il gastronom che ha trais manaschis. En l'Italia gudagnassan ses cunfinaris mo gist ina terza. «Quai è schon grondas differenzas.»

Cun 10 165 en l'emprim quartal 2023 ha il Grischun gi' tants cunfinaris sco anc mai e surpassà per l'emprima giada la marca da

«Ils manaschis turistics en l'Engiadin'Ota han puspè lavurà sin turas cumplainas.»

Luzius Stricker, schef-statisticher en l'Uffizi per economia e turissem

dieschmilli, ha scrit il matg l'Uffizi d'economia e turissem. Entaifer ils ultims diesch onns è il dumber sa dublegià. Mintga segonda cunfinaria lavura en la regiun Malögia. Tge èn las raschuns?

«Ils manaschis turistics en l'Engiadin'Ota han puspè lavurà sin turas cumplainas», di Luzius Stricker, schef-statisticher en l'Uffizi per economia e turissem. Perquai han els duvrà personal. La regiun Malögia profiteschia ch'ella sa chattia datiers da l'Italia e possia recrutar cunfinaris. En la Surselva na giess quai per exempel betg uschè tgunsch. **Pagina 3**

«Nuncapeivel –

jeu havess maina tertgau che quels mondien culla brocca.»

In'entira squadra d'alp fa fagot en Lumnezia. Perfin Stefan Bless dal Plantahof sto scurlattar il chau. – Pagina 5

FOTO ADMILL KUYLER

Riom an flommas

En grond domber d'elemaints d'atschal – ena teila melna: uschia sa preschainta en nov bietg a Riom. La teila melna n'è nign garteg; ella duess signifitgier las flommas dall'arsa da Riom digl onn 1864. Igl bietg sez è en bietg da teater temporar digl Origen Festival Cultural. Per 15 gedas davainta el li d'acziun noua tgi Origen preschainta cun en teater agl liber l'arsa tg'ò destrua ple u manc igl antier li. (fmr/gns/sab) **Pagina 9**

50025

Servetsch d'abunents e da
distribuziun: tel. 0844 226 226
mail: abo@somedia.ch

9 771424 749004

Bler applaus pigls 23 unfants dalla 2. classa primara da Surses siva da lur preschentaziun stupenta sen tribuna.

FOTO GION NUTEGN STGIER

Gudagnea an en colp la simpateia digl public

Plagn frestgezza, facilitad, legreia e cun anim on igls unfants dalla 2. classa primara da Surses preschento en musical. Tema central da chel è sto igl rètg tgi veva amblido igl taimp. Ena prestaziun tgi mareta tot respect e tg'ò fascino igl public inamuro.

GION NUTEGN STGIER/FMR

Igl onn da scola 2022/23 è ainten la fasa finala ed el torga gio prest agl passo. Gio istorgia è alloura pigls 23 unfants dalla 2. classa primara da Surses lur musical tg'els on preschento cun success a Savognin an sala Grava. Cun tscher ner en musical noua tg'en rètg, reginas e guardians en protagonistas e protagonistas ò la scolasta *Laura Bonifazi* catto la litteratura scu fatga pigls sies scolars e scolaras. Rètgs e reginas, castis, òr, argent e targlischour – tot chegl fascinescha unfants, cun dar nundumbrevlas istorgias cun chellas ingredienzas.

Er l'istorgia «Igl rètg tg'ò amblido igl taimp» è neida messa an peds, uscheia tg'ella totga tar egna dallas praulas popularas per unfants. Tiers igl text digl rachint dattigl alloura er ples canzungs tg'en neidas messas an notas e tgi von bagn a pèr cun l'istorgia. Chegl vot deir tgi dall'istorgia «Igl rètg tg'ò amblido igl taimp» dattigl betg angal ena versiun da teater, ma-bagn er ena versiun da musical.

Costums, texts e cumposiziuns, tot era avant mang

Avant 15 onns ò la mussadra *Daniela Steier* gio gia preschento a Riom chel musical cun unfants. *Laura Bonifazi* ò catto per inditgia da

preschentar cugls 23 unfants dalla sia classa chel musical tg'ò cuizzo radond 60 minutas. Costums, texts, cumposiziuns e requisitas, tot era avant mang, uscheia tgi la scolasta ò pudia sa concentrar cunzont sen mussar text e canzungs agls scolars e scolaras, chegl tg'è ple tgi angal reuschia.

Gia ò *Laura Bonifazi* er en bung mang cun surdar las rollas agls unfants, avend mintga scolar e mintga scolaras retschet ena rolla adattada. Ensacu era mintga unfant losch d'aveir la sia atgna rolla e d'esser per en mument la persunga centrala sen tribuna.

Canto cun gost

Cun vurdar aint igl public ins ò gia l'impresiuun tgi mammas, babs, tats e tattas eran pi nervous tgi igls unfants tg'en stos igls protagonistas cun sa preschentar sen tribuna. Liber, loc, frestg e nuia èn scolars e scolaras sa preschentos agl grond public. Discuria è nia an bung rumantsch, cun ena bunga pronunzta ed er sainza strousch en'interrupziun cun canoscher mintga actour e mintga actoura igl text. Er la dretga mimica ed igl muvimaing correct on betg mantgea. Fatg la punt tranter las scenas e las canzungs ò mintgamai en rachintader u ena rachintadra, cun cuntinuar cun l'istorgia e tge tgi suonda. Canto on igls scolars e las scolaras

dalla 2. classa primara da Surses an mintga cass cun grond gost, plagn frestgezza, entusiassem e cun ena spontanitad exemplarica. Igl musical, «Igl rètg tg'ò amblido igl taimp» è sto scu fatg pigl domber da scolars e scolaras, cun duvrrar blers actours ed actouras e blers cantadours e cantadouras. Chegl vot deir: en rètg, quatter fepls digl rètg, treis ministers, quatter guardians, quatter reginas, 12 unfants dad ellas ed en rachintader.

Las quatter staschungs èn igl spindramaint

Tigl cuntign digl musical: igl rètg para d'esser fitg malsang cun betg ple sa cuntignier scu usito. Igl anvien less el eir a far bogn sot tschiel avert, la stad scaldar igl casti, la dumang magler en menu da ples plats per ansolver e da mezde crei el tgi seia gio la seira tard e less eir a durmeir. Igl medi ò constato tgi igl rètg vegia amblido igl taimp. Igl rètg tarmetta igls sies quatter fepls an tottas direcziuns da tschiel cun la speranza tg'els cattan ageid. Chel onigl catto cugl anvien, la premaveira, la stad ed igl aton. Las quatter reginas, (las quatter staschungs) tarmettan lur unfants (igl meis digl onn) a visitar igl rètg. Els igl portan regals, scu per exaimpel ena mina da neiv, en avioul, igl tgametg e fretga, tants regals tg'èl vign puspe sang e sa regorda agl taimp.

BRINZAULS

Abitantas ed abitantas pon turnar durant igl de

A partair dall'emda proxima po la populaziun da Brinzauls per l'emprema geda turnar ainten lur vischnanca. I vala la fasa oranscha.

Igl prieve da crudadas da crappa a Brinzauls è ia anavos. Perchegl vala a partair da proxim glindesde puspe la fasa oranscha, chegl monta tgi abitantas ed abitantas pon turnar igl de or ainten vischnanca. Scu tg'igl cumegn d'Albual/Alvra infurmescha aint igl bulletign d'infurmaziun pon a partair da proxim venderde alloura er possessouras e possessours d'abitaziuns da vacanzas turnar igl de or ainten vischnanca. Access survignan per mintga tgesa u abitaziun permanenta u da vacanzas igl u la possessoura ed en'ulterioura persunga. Pinavant pon pouras e pours cultivar la plepart dallas zonas agricolas. Pernottaziuns na seian pero venavant betg lubeidas, chegl per muteivs da siertad. Igl scumond general d'antrar igl territori da prieve vala dantant venavant.

Siva dalla bova gronda avant en'emda pon abitantas ed abitantas da Brinzauls previsiblaintg turnar per l'emprema geda ainten lur vischnanca.

FOTO CUMEGN D'ALBULA/ALVRA/STEFAN SCHNEIDER

Mengia pac'ava

Cun midar dalla fasa cotschna (scumond absolut d'antrar la zona periclitada) tar la fasa oranscha pon abitantas ed abitantas damai l'emprema geda siva dalla bova dad 1,2 milliuns m³ digl venderde passo puspe turnar ainten lur tgesas. Las lubientschas per de seian dependentas digl prieve actual tgi vign mintgamai giuditgia antras igl sarvetsch da preavertimaint.

Igl provedimaint d'ava ainten vischnanca na seia per antant betg anc garantia, screiva igl cumegn anavant. Durant la fasa d'evacuaziun seia neida donnageda ena lengia d'ava tranter Vazarouls e Brinzauls. Perchegl stoptga neir construia a curta vista en nov conduct tranter Vazarouls e Brinzauls. Chellas lavours scumainzan immediat e duessan esser terminadas anfignen previsiblaintg la fegn da zarcladour. Anfignen alloura stetta a disposiziun mengia pac'ava ed er la qualitat na possa betg neir garanteida. Perchegl na dastga betg neir duvrada l'ava dalla reit da conducts. (cdm/fmr)

ORIGEN

Riom ò en bietg duple

An dus emdas è nias montos agl our dalla vischnanca da Riom en grond domber dad elemaints d'atschal per la construcziun digl bietg da teater temporar digl Origen Festival Cultural.

Igls davos deis è igl bietg nia pacato cun ena teila melna, ena teila tgi meida tenor radi da suglegl schizont er desseg-

er moster. La calour melna duess signifitgier l'arsa da Riom digl 1864, l'arsa tg'ò ple u manc destrua igl antier li. L'arsa d'avant 159 onns dat agl teater tgi Origen preschainta 15 gedas a Riom er igl cuntign e la dramaturgia. Chella vign messa an maletg, cun actours ed actouras, saltunzs e saltunzas, cun musica mes-

sa an notas aposta per chel teater agl liber e cun en rachintader, tgi fò mintgamai la punt tranter las scenas.

La teila exquisita digls vistgias dereiva scu adegna tar Origen da *Martin Leubold* tgi segna per dessegns e teila dallas marcas da moda scu Chanel, Dior, Armani e Gucci. Igls vistgias èn

nias cusias aint igl atelier pòss a Riom da *Lucia Netzer-Peduzzi*.

Agil bietg da teater mantgan sapien-tivmointg er betg fanestras. Cun vurdar tras dattigl pigl public en dialog cun muntognas vaschignas e chegl an tottas quatter direcziuns. Igl bietg da teater temporar tgi vign igl avost demonto ò

ena lunghezza da 28 meters, ena larghezza da 18 meters ed en'otezza da 12 anfignen 15 meters. (fmr/gns)

Venderde ò li exclusivmointg ena preschenta-zion per en public da 15 anfignen 25 onns. La premiera digl teater «L'arsa da Riom» è sonda igls 24 da zarcladour 2023 allas 21.00.

Igl èn ossa dus emdas tgi Riom ò en bietg duple cun la tgesa da teater temporara e da calour melna.

FOTOS BENJAMIN HOFER/ADMILL KUYLER